

Valokuva: Heikki Aho. Museovirasto.

Seppo Huunosen ajatuksia Merikarjalasta ja merikarjalaisuudesta

Haastattelijana Pekka Suutari

PS: Seppo Huunonen; monialataiteilija, tutkija ja ohjaaja, olet itse syntynyt Uuraasta, joka oli Viipurin kaupunginosa ja kaupungin ulkosatama. Olet toiminut Merikarjala-projektin primus motorina ja aiheesta järjestettyjen kahden seminaarin vetäjänä. Mistä Merikarjassa ja merikarjalaisuudessa on kysymys?

SH: Uuras-Kilta ry:n suunnittelemat ja järjestämät Merikarjala-seminaarit toteutettiin Suomen itsenäisyyden juhluvuoden Suomi 100 -projektina Kotkassa Merikeskus Vellamossa ja Karjalatalolla Helsingissä. Niiden tarkoituksena oli tarkastella merikarjalaisuutta erityisesti kulttuuri-ilmiönä sekä saattaa alkuun aiheen jatkotutkimuksia.

Nimityksellä Merikarjala ilmaistaan sitä ominta kulttuurista laatua, joka on syntynyt ja kehittynyt Suomenlahden rannikolla, Itämeren yhteydessä – meren, joka saa suola- ja kulttuuripulssinsa ja koko inhimillisen dynamiikkansa Atlantin aaltojen ajamana kaukaa merentakaisista maailmoista.

Uuraan satama edusti komeasti puuteollisuuden ja kansainvälisen kaupankäynnin luomaa kansallista vaurautta ja kehittyneisyyttä. Sen merkitystä kuvastaa, että satama pääsi kunniapaikalle Suomen suuriruhtinaskunnan setelirahaan.

Uuraalaiset ry teki 50-vuotisjuhlavuotenaan 2015 Karjalan Liitolle aloitteen

merenrannikon karjalaisten asuttaman alueen nimeämiseksi virallisesti Merikarjalaksi. Sen kulttuurin ja elämisen muodot, jotka Merikarjalassa vallitsivat, nimettäisiin puolestaan merikarjalaiseksi kulttuuriksi. Saatuaan myönteiset lausunnot Kotimaisten kielten keskukselta ja Karjalan tutkimuslaitokselta Karjalan Liitto päätti ottaa käyttöön nimityksen *merikarjalainen kulttuuri* ja käyttää esitetystä alueesta nimeä *Merikarjala*.

Merikarjalan nimeämishankkeen tarkoituksena oli täyttää niitä ilmeisiä aukkoja, joita Suomen kansallisten ominaislaatuja ja karjalaisuuden määrittelyissä on. Merikarjalan nimeämisen myötä halutaan nähdä,

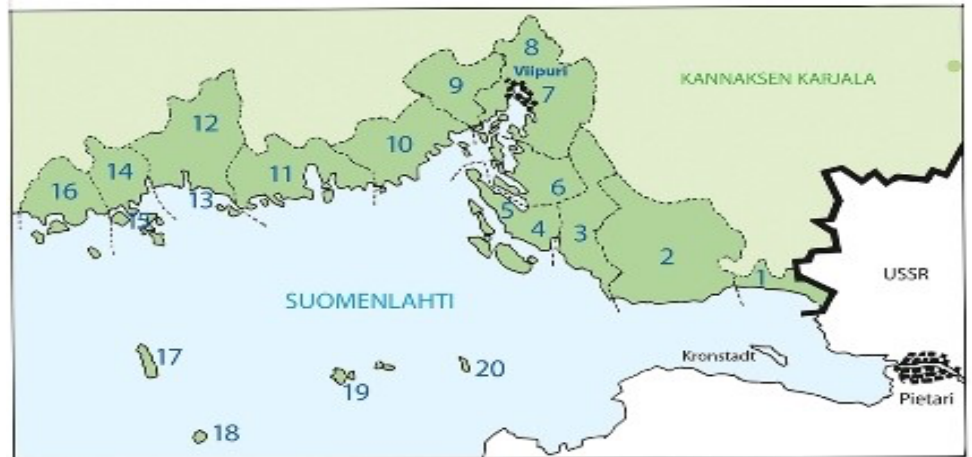
miten kyseisenlainen identiteetti kantaa ja rekonstruoituu, vaikka yhtenäinen aluekokonaisuus on jo mennyt historiaa. Merikarjalan käsitettä ei ole tarpeen sitoa tarkkoihin konkreettisiin maantieteellisiin rajauksiin, vaan sitä tulisi tarkastella kulttuurisena käsitteenä ja tulevaisuuden kulttuurikehityksen mahdollisuutena.

Oma käsitykseni on, että se tietyissä oloissa ja yhteyksissä kehittynyt kulttuurilaatu ja mentaliteetti sisältää niitä ominaisuuksia, joita tulevaisuuden monikansalliseksi kehittyvä yhteisöllisyys ja kulttuurikehitys tulevat tarvitsemaan. Näiden ajatusten pohjalta synnytettiin Merikarjala-projekti: muodostettiin suunnitteluryhmä, joka

esitti, että aluksi järjestettäisiin yksi tai kaksi seminaaria, joissa saadun tiedon perusteella päätettäisiin jatkosta.

Merikarjala-seminaarit toteutettiin Suomi 100 - juhluvuoden projektina: ensimmäinen seminaari järjestettiin 16. syyskuuta 2017 Kotkan Merikeskus Vellamossa ja toinen Merikarjala-seminari II 4. marraskuuta 2017 Karjalatalolla Helsingissä. Vastaavat järjestäjät olivat Uuras-

Kilta ry ja Viipuri-Yhdistys ry yhteistyökumppaneinaan Merikeskus Vellamo ja Karjalan Liitto. Oman panoksensa antoivat myös Kymenlaakson museo ja Etelä-Karjalan museo. Taloudellisesti seminaareja avustivat Uuraan Saariston Säätiö, Viipuri-Säätiö sekä Suoja-Säätiö.

Merikarjalan kunnat ja kaupungit:

1 Terijoki	5 Koivisto	9 Vahviala	13 Hamina
2 Uusikirkko	6 Johannes	10 Säkijärvi	14 Kymi
3 Kuolemajärvi	7 Viipurin mlk	11 Virolahti	15 Kotka
4 Koiviston mlk	8 VIIPURI	12 Vehkalahti	16 Pyhtää

Ulkosaaret:

17 Suursaari
18 Tytärsaari
19 Lavansaari
20 Seiskari

Merikarjala saa maantieteellisen ja historiallisen hahmonsäilytyksen erityisesti Terijoen ja Kymijoen läntisen haaran välisestä mereen ulottuvasta alueesta ja alueen kunnista, jotka kaikki ovat kuuluneet vanhaan karjalaiseen asutus- ja kulttuurialueeseen tai sen vaikutuspiiriin: koko seutua leimasi aikanaan I Karjalan pääkaupungiksi mielletyn Viipurin vaikutus. Viipuri antoi koko alueelle kansainvälisen urbaanin merikarjalaisen identiteetin. Idän suuntaan katsottaessa vaikutti Koivisto, uusi kauppala (per. 1927) ja vanha maalaiskunta, merenkulun ja laivanrakennuksen keskittymänä. Myös Pietaria on syystä pidetty alueen toisena pääkaupunkina.

Kysymykseen siitä, olivatko kaikki karttaan merkittyjen kuntien osat ja alueet merellisen vaikutuksen leimaamia ts. merikarjalaisia, voidaan mielestäni todeta, että kuntien pohjoisten osien eläjät olivat elinkeinoiltaan ja ammanteiltaan maanviljelyksen tai erilaisten paikallisten kaupan- ja teollisuuden tai palvelualan ammatinharjoittajia. Käsitykseni on, että kartassa numeroitujen alueiden osalta kuntalaisten identiteettiä kuitenkin leimasi merikarjalainen elämä – 'elämä omassa kunnassa' ja siitä syntyvä identiteetti. Sanon näin: Jos kunta olisi ihminen, niin eiväthän ihmisen jalkojen tehtävät ole samoja kuin käsien tehtävät ja kuitenkin ne kuuluvat samaan ihmiseen, samaan organismiin. Kaikki olivat tietyssä määrin riippuvaisia toisistaan, toistensa arvoista, tavoista, asenteista jne. Epäilemättä mereltä ja meren takaa tulevat uudet asiat, tarinat ja raha olivat leimallisia koko kuntalaisuudelle. Mutta merikarjalaisuus, jos mikä, on rajoiltaan veteen piirretty.

Meidän meren rannalla kasvaneiden mielissä ja muistitiedossa merikarjalaisuus erottuu muun Karjalan alueesta selkeästi. Sen toivoisi erottuvan myös karjalaisen kulttuurin kuvauksissa ja

historiankirjoituksessa, ja tästä syystä Merikarjalanimitys olisi tärkeää saada vakiintumaan viralliseksi aluemäärittäykseksi. Vaikka Merikarjala onkin yhtenäisenä kokonaisuutena jo jäänyt historiaan, oli se aikanaan elinympäristöltään, kansainvälisyyteen suuntautumiseltaan, elämisen muodoiltaan, ammateiltaan ja perinteiltään Suomen ja Karjalan historiassa aivan oma lukunsa.

Merenkulku toi monia uusia kehitysideoita ja muotivirtauksia Suomen kamaralle kaukaakin maailmalta. Merikarjalaista elämää leimasi uudenaikainen henki: avoin suvaitsevaisuus, kansainvälisyys, monikulttuurisuus ja kansainvälinen kaupallinen toiminta. Uusia ammatteja ja moninaista yritystoimintaa syntyi koko ajan, varsinkin Uuraan sataman toimialoihin liittyen. Viipuria pidettiin yleisesti nykyaikaisuuden ja kehityksen edelläkävijänä, kulttuurikaupunkina, jossa vallitsi urbaani kosmopoliittinen merikarjalainen meininki.

Palkkatyön osuus lisääntyi perinteisten elinkeinojen ja ammattien rinnalla ja ammattiyhdistysliikkeet tulivat osaksi työelämää. Suomen ammatillinen järjestäytyminen alkoi käytännössä toteutua juuri Uuraan satamassa. Merikarjalassa myös vanhat perinteiset elinkeinot, ammattikalastus ja merenkulku, järjestäytyivät ammatillisesti. - Ja entäs sitten taiteilijoiden ja "Tulenkantajien" Terijoki? Ei tässä lyhyesti lueteltuja merikarjalaisia ominaislaatuja voi sijoittaa minkään muun karjalaisuuden alle.

Merikarjalaan kuuluviksi sopivat hyvin kunnat, pitäjät ja saaristo, jotka oheisessa kartassa sisältyvät Viipurin läänin rannikko- ja merialueeseen. Se, että seudun länsiosa on nykyisin Kymenlaaksoa, ei ole ratkaiseva asia. Merkittävää on, että iso osa merenrannikon ja saariston siirtoväestä sijoittui talvi- ja jatkosodan jälkeen noille Haminan, Kotkan ja Pyhtään alueille. Sodassa menetetyt satamatoiminnot ja ammatit periytyivät Haminan ja Kotkan satamiin. Ne jatkoivat vuoden 1944 jälkeen Viipurin, Koiviston ja Johanneksen satamien toimintaa. Satamien ammattilaiset – ahtaajat eli stuuvarit – tulivat evakkoina toimintojen mukana. Kalastajat sijoittuivat laajemmaltikin Itämeren rannikkoalueelle, mutta jos merikarjalaisuuden länsiraja halutaan maantieteellisesti määrittää, sopiva raja on Kymijoen länsiuoma, kuten idässä Rajajoki.

PS: Tulisiko Kymenlaakson rannikon tunnistaa oma merikarjalainen identiteettinsä?

SH: Kun Viipurin lääni nimettiin vuonna 1945 Kymen lääniksi, ja läänin alueeseen liitettiin vuonna 1949 Kymijoen länsipuolisia kuntia, alueen imago alkoi muuttua. Näin tapahtui varsinkin siitä syystä, että vähitellen hahmottuvan Etelä-Karjalan maakunnan eteläraja piirtyi kauaksi rannikkoalueista, vaikka myös identiteetiltään kymenlaaksolaisen entisen Viipurin läänin rannikkoalueen olisi voinut mieltää karjalaiseksi. Karjalaiset yksilöinä ja yhteisöinä vaalivat entisen Viipurin läänin läntisellä rannikkoalueella merikarjalaisia perinteitä ja karjalaista kulttuuria omassa arjessaan uusilla merellisillä asuinalueillaan eräänlaisena yhdyskuntana, jonka olemassaoloa ja identiteettiä vaalii esimerkiksi Kotkan Merikeskus Vellamo.

PS: Olet sanonut, että Merikarjalassa tuntuu meriveden pärskeet ja jazzin poljento. Miksi juuri Merikarjala ja sen perintö on Suomelle tärkeä?

SH: Orkesterinjohtaja, muusikko Eugen Malmstén (1907–1993) esitti käsityksensä, että jazz-musiikki tuli Suomeen Viipurin kautta. Väite pitää paikkansa: jazz rantautui Suomeen Uuraassa, joka oli Viipurin ulkosatama. Merikarjalaisten vaikutus Suomen poliittiseen ja taloudelliseen elämään ja kulttuuriseen identiteettiin on viime sotien jälkeen ollut suuri.

PS: Merikarjalainen kulttuuri on ollut meren äärellä ja saaristossa elävien kulttuuria, kanssakäymistä ja selviytymistä. Sen olennaisina osina ovat olleet, pienviljelyn ohella, kalastus, laivanrakentaminen ja varustaminen, merenkulku ja salakuljetus sekä satamatyöt.

SH: Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran toimitteessa 24 julkaistu Jukka Illmanin artikkeli vanhoista eräammateista sekä Virpi Huhtasen kuvaus Koiviston merellisestä osaamisesta luovat pohjaa laajemmalle

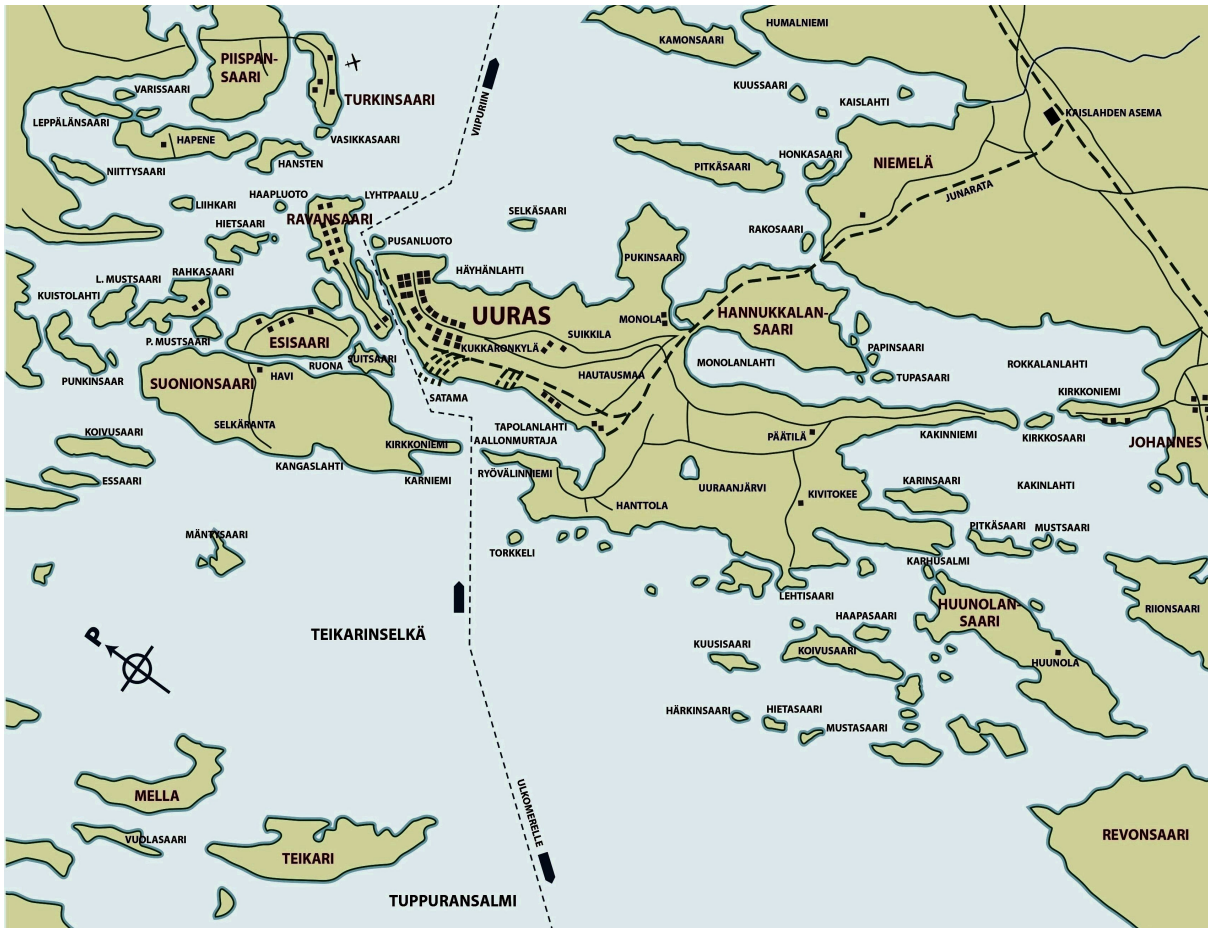
Uuraalaisen taiteilijan Yrjö Lohkon maalaus Viipurin ulkosatamasta Uuraasta.

tutkimukselle, joka tekee näkyväksi merikarjalaista ihmistä ja elämää. Nämä tekstit kertovat eräästä keskeisestä merikarjalaisesta ominaisuudesta: siitä, että pidettiin yhtä – merikarjalaisuudessa eli yhdessä tekemisen idea.

Oli venekunnat, laivojen yhteisomistusta ja yhdessä rakentamista, oli lastaussakit, nuottakunnat, metsästysporukat, monenlaiset seurat ja näytelmäpiirit, talkoo- ja ammattiyhdistystoiminta. Kokoonnuttiin helposti yhteen jakamaan kokemuksia. Se oli hyödyllistä, se yhdisti voimat, auttoi jaksamaan, antoi turvaa ja tuotti iloa. Oltiin ryhmätietoisia, oli yhteistähtoa. Vastaavaa on ollut muuallakin, mutta merikarjalaisuudessa se olevan huomiota herättävä piirre. Myös jazzin poljennon, torvisoiton ja näyttämötaiteen synnyttämä "merikarjalainen meininki" loi avoimen, taiteellisen, iloisen, uteliaan, osaavan, tekevän ja uudesta kiinnostuneen, suvaitsevaisen, monikielisen ja monikansallisenkin kosmopoliittisen ilmapiirin ja merikarjalaisen ihmisen.

Merikarjalaisuutta tulee tarkastella erityisesti kulttuurisena käsitteenä – ilmiönä, jota ei ole syytä sitoa konkreettisiin maantieteellisiin rajauksiin. Katsotaan kuinka ja miten merikarjalainen kulttuuri ja identiteetti kantaa; se rekonstruoituu tulevaisuuteen, vaikka ulkoiset puitteet ovat pääosin historiaa. Meidän tulee etsiä ja tutkia merikarjalaisuuden ydintä nähdäksemme ja ymmärtääksemme siinä piileviä mahdollisuuksia kehittyä edelleen. Uskon, että sen kautta on tarjottavissa Suomen tulevaisuudelle jotain ainutlaatuisia. Siksi meidän on tunnettava eri kehitysvaiheet alusta alkaen. Kuten Kalevalassa tietäjäparantaja oli sanaton Väinämöisen polvenhaavan parantamisen suhteen ja totesi: "Muuten muistaisin sanaset, vaan en arvoa alusta". Parantavan 'alkutiedon' muisti itse Väinämöinen ja sen saatuaan parantaja kykeni parantamaan polven. "Uusi polvi" tehköön sen saman merikarjalaisuudelle.

Merikarjalasta kirjoittamisen ja tutkimisen tulee olla paitsi historian kirjoittamista myös tulevaisuustutkimusta ja tulevaisuuden kirjoittamista. Merikarjalaisuus mahdollisena virikkeenä tai mallina monikulttuuriselle tulevaisuuden suomalaisuudelle voisi sopia tulevaisuuden tutkimusteemaksi. Sen velvoittamana meidän on katsottava tulevaan karjalaisuuteen – olkoon se sitten vaikka karjalaisten elämää ja karjalaista kulttuuria ilman omaa Karjalan maata.

Viipurin ulkosataman Uuraan saariston karttakuva.